

Správní akty

Mimo věci správního soudnictví jsou obecné soudy oprávněny hodnotit správní akty zásadně jen se zřetelem k tomu, zda jde o akty tzv. nicotné (nulitní, paakty), tj. o akty, jejichž vady jsou natolik (kvalifikovaně) závažné, že se s nimi nespojuje předpoklad správnosti; ty pak nevyžadují zvláštní proces k odstranění vad resp. aktů samotných, neboť jich nikdo dbát nemusí a od počátku se na ně pohlíží jako na akty neexistující. U kategorie aktů procesně vadných jinak nebo aktů vadných věcně (nezákonných) presumpce jejich správnosti platí, a dokud nejsou stanoveným postupem opraveny nebo zrušeny, jsou kladeny na roveň aktům bezvadným, a mají i původně sledované právní účinky.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 20 Cdo 723/2003, ze dne 17.8.2004)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce B. a s. M. a s. V. v P., zastoupeného advokátkou, proti žalovanému K. K., státnímu podniku v likvidaci, zastoupenému advokátem, o určení vlastnictví, vedené u Okresního soudu v Kladně pod sp. zn. 18 C 211/1998, o dovolání žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 17.10.2002, č.j. 27 Co 344/2002-160, tak, že rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 17.10.2002, č.j. 27 Co 344/2002-160, se zrušuje, a věc se vrací tomu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že určil, že žalobce je vlastníkem ve výroku označených nemovitostí. Dospěl k závěru, že proces znárodnění těchto nemovitostí podle zákona č. 115/1948 Sb. nebyl „zákonem způsobem završen“, jelikož o rozsahu znárodnění nerozhodl příslušný ministr, nýbrž pracovník ministerstva.

Žalovaný (zastoupen advokátem) ve včasné dovolání namítl, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b/ o.s.ř.). Dotčené nemovitosti byly znárodněny „pouze a výlučně“ na základě zákona č. 115/1948 Sb., ve spojení s dekretem č. 101/1945 Sb., a to ke dni 1.1.1948; další právní předpisy, jež tento majetek postihovaly, tj. vyhláška ministryně výživy č. 1476/48 a výměr ministra vnitra ze dne 13.9.1950, byly již „pouhými prováděcími akty“ deklaratorní povahy, popřípadě povahy organizačně právních změn či dispozic se znárodněným majetkem. Nesprávný je podle dovolatelova názoru závěr o nedostatku „završení“ procesu znárodnění také proto, že kritické rozhodnutí (výměr) ve skutečnosti vydáno ministrem bylo, a podle práva ob stojí; ministr pouze „k jeho podpisu - nikoli k vydání - zmocnil příslušného pracovníka“.

Dovolání je přípustné (§ 236 odst. 1 o.s.ř.), neboť směřuje proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (§ 237 odst. 1 písm. a/ o.s.ř.), a dovolatel jím podle jeho obsahu uplatnil způsobilý dovolací důvod ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. b/ o.s.ř., jehož prostřednictvím lze namítat, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Tímto dovolacím důvodem - jeho obsahovým vymezením - je dovolací soud vázán; vady vyjmenované v ustanovení § 242 odst. 3, větě druhé, o.s.ř., k nimž dovolací soud přihlédně, i když nebyly v dovolání uplatněny, se ze spisu nepodávají.

Předmětem dovolacího přezkumu je tedy správnost právního závěru odvolacího soudu, že „proces znárodnění nebyl řádně završen“, protože je žalobce nadále vlastníkem předmětných nemovitostí; tím se ústřední stává otázka účinků - v procesu znárodnění podle zákona č. 115/1948 Sb. vydaného - správního rozhodnutí, jímž byl výměr ze dne 13.9.1950, č.j. 597/6-24/7-1950-VI/4, obsahuje-li záhlaví „ministerstvo vnitra“, a je-li v jeho závěru vedle kulatého razítka tohoto úřadu rubrika „Za ministra“ a podpis, který je pokládán za podpis ministerského úředníka.

Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu sice správně určenou nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Není důvod nevycházet z té interpretace tzv. „díličích výměrů o rozsahu znárodnění“, jež byly obecnými soudy i Ústavním soudem již podány. Je zastáván názor, že příslušným právním úpravám odpovídalo, aby tyto výměry byly podepsány ministrem (viz nálezy Ústavního soudu ze dne 28.4.1994, sp. zn. III. ÚS 114/93, ze dne 19.12.1996, sp. zn. III. ÚS 232/96, ze dne 4.4.1996, sp. zn. IV. ÚS 259/95, apod.), že osobu ministra a jeho ústavní a politickou odpovědnost nelze zaměňovat za jeho úřad (ministerstvo), případně za jemu podřízeného úředníka bez ústavní odpovědnosti, a proto nebyl-li výměr vymezující rozsah znárodnění podepsán ministrem, šlo o postup „zjevně protiústavní“, a tedy v rozporu s tehdy platnými předpisy.

V tzv. „restitučních věcech“ (tj. věcech vycházejících zejména ze zákonů č. [87/1991](#) Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, a č. [229/1991](#) Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, jichž se citované nálezy týkaly) je pak závěr o znárodnění vykonaném v rozporu se znárodnovacími předpisy významný potud, že zakládá naplnění příslušné restituční skutkové podstaty (srov. § 6 odst. 1 písm. k/ zákona č. [87/1991](#) Sb., § 6 odst. 1 písm. o/ zákona č. [229/1991](#) Sb.), což ve svých důsledcích vede k povinnosti věc vydat (navrátit) osobě podle restitučních předpisů oprávněné.

Tentýž závěr však pro úsudek, zda poskytnout ochranu původnímu vlastníku, ve sporu vycházejícím - oproti tomu - z obecných občanskoprávních předpisů (§ 126 odst. 1 obč. zák.), obdobný význam nemá.

Podstata této odlišnosti se odvíjí z toho, že speciální (restituční) normy - zvláštní konstrukcí jimi založených nároků, jakož i svým smyslem a účelem - umožňují nápravu některých křivd bez toho, aniž by bylo nutné odstranit pravomocné správní akty, jejichž prostřednictvím byly ve stanoveném (rozhodném) období napravované vlastnické změny „završeny“; to se týká i (správních) aktů, jimiž byly uskutečňovány tehdejší znárodnovací procesy.

Jinak podle ustanovení § 135 odst. 2 o.s.ř. sice předběžné otázky, o nichž přísluší rozhodnout jinému orgánu, může soud (nejde-li o otázky vyjmenované v § 135 odst. 1 o.s.ř.) posoudit sám, bylo-li však o takové otázce vydáno příslušným orgánem rozhodnutí, soud z něho vychází.

Tomu též odpovídá, že (mimo věci správního soudnictví) jsou obecné soudy oprávněny hodnotit správní akty zásadně jen se zřetelem k tomu, zda jde o akty tzv. nicotné (nulitní, paakty), tj. o akty, jejichž vady jsou natolik (kvalifikovaně) závažné, že - oproti zásadě - se s nimi nespojuje předpoklad správnosti; ty pak nevyžadují zvláštní proces k odstranění vad resp. aktů samotných, neboť jich nikdo dbát nemusí a od počátku se na ně pohlíží jako na akty neexistující. Oproti tomu u kategorie aktů procesně vadných jinak nebo aktů vadných věcně (nezákonných) presumpce jejich správnosti platí, a dokud nejsou stanoveným postupem opraveny nebo zrušeny, jsou kladeny na roveň aktům bezvadným, a mají i původně sledované právní účinky.

Proto při posouzení nároků, vycházejících z obecných institutů ochrany vlastnictví, nelze pomíjet důsledky správních aktů, jestliže nejsou nicotné (srov. též nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 9.11.1995, sp. zn. IV. ÚS 32/95, v němž se - mimo jiné - uvádí, že „...ani správní orgány ani soudy nejsou oprávněny k přímým zásahům a k rušení pravomocných rozhodnutí z minulého období“); i z nich soud v občanském soudním řízení - podle citovaného ustanovení § 135 odst. 2 o.s.ř. - vychází.

Na tomto základě, připomínaje i dobovou judikaturu, v níž jsou v typově shodných situacích pojmy „výměr ministra“ a „výměr ministerstva“ užívány promiscue (srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu z 1.3.1949, Rv I 623/48, uveřejněného ve Sbírce rozhodnutí čs. soudů č. 21/1949, nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu z 20.2.1951, Cz I 75/50, uveřejněného ve Sbírce rozhodnutí čs. soudů pod č. 76/1951), dospěl Nejvyšší soud již dříve k závěru (vyjádřeném v rozsudku ze dne 26.11.1997, sp. zn. 2 Cdon 1393/97, publikovaném pod č. 9/1999 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek), že „okolnost, že díličí výměry o rozsahu znárodnění nebyly podepsány přímo ministrem, leč úředníky mu podřízenými, nezpůsobuje nicotnost těchto individuálních správních aktů, nýbrž toliko jejich nezákonnost“.

I pro správní akt (výměr), jehož hodnocení se stalo určujícím pro výsledek daného sporu, tedy platí, že mohl být - pro nedostatek podpisu ministra - toliko „nezákonný“; jelikož jej však nelze pokládat za akt nicotný, s ním spojované právní účinky si uchoval (že byl zákonem předepsaným způsobem odstraněn, zjištěno nebylo). Takovým (uchovaným) účinkem - logicky - je i ten, který měl být tímto aktem ustaven především, totiž dokončení změny vlastnických poměrů žalobce (znárodněním jeho - určitého - majetku zestátněním).

Jestliže odvolací soud tomuto aktu naopak účinky „završení procesu znárodnění“ nepřiznal (aniž dovedl jeho nicotnost), je jeho právní posouzení nesprávné, a dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b/ o.s.ř. byl tudíž uplatněn právem.

Je pravdou, že kupříkladu v nálezu ze dne 28.4.1999, sp. zn. IV. ÚS 163/98, na který se odvolací soud též odvolával, Ústavní soud původní závěry, vztažené (výlučně) k věcem „restitučním“, uplatnil i ve věci jiné; nelze však přehlédnout, že důvod tohoto postupu shledal v okolnosti, že bylo potřebné otevřít prostor výhradám „k zákonným podmínkám vyplývajícím pro určení rozsahu znárodnění“, což se ve věci této neuplatní. Ústavní soud považoval za nutné též připomenout, že „v takovýchto sporech nelze pomíjet uplatňování jiných tradičních právních institutů, sledujících ochranu eventuálních nabyvatelů sporného majetku“.

I z pohledu Ústavního soudu se ve věcech vlastnické obnovy původně církevního majetku prosazují - v rozhodovací praxi obecných soudů známé - zvláštnosti (viz usnesení ze dne 5.12.1996, sp. zn. I. ÚS 280/96, resp. usnesení ze dne 25.4.2000, sp. zn. II ÚS 107/2000); v usnesení ze dne 10.6.2004, sp. zn. IV. ÚS 232/03, poukázal Ústavní soud též na ustanovení § 29 zákona č. [229/1991](#) Sb. (podle něhož majetek zde uvedených církevních subjektů nelze převádět do vlastnictví jiným osobám do přijetí zákonů o tomto majetku), a vyložil je tak, že „zemědělský majetek, který byl dříve ve vlastnictví církevních právnických osob, bude řešen samostatným zákonem a do doby vydání takového zákona je chráněn“.

Byl-li dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b/ o.s.ř. shledán již v hodnocené části opodstatněným, nebylo třeba se zabývat ostatními námitkami, jež dovolatel v jeho rámci uplatnil.

Nesprávné právní posouzení věci implikuje nesprávnost rozhodnutí, jež na něm spočívá; v důsledku toho je Nejvyšší soud podle § 243b odst. 2, věty za středníkem, odst. 3 o.s.ř. zrušil, a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Restituce](#)
- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)